

УДК: 313.1

ПОБУДОВА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ЕТАЛОНУ ПРОФЕСІЇ ЕЛЕКТРОМОНТЕРА

*Думський В.П., Петровська Л.О., Хома Л.А., Саджениця Л.Я.
Державний заклад «Санітарно-епідеміологічна станція на Львівській
залізниці», Львів*

Вступ

Забезпечення безпеки руху на залізничному транспорті диктує необхідність постійного вдосконалення методів психофізіологічного відбору, введення в роботу найбільш об'єктивних і достовірних психофізіологічних методик і критеріїв оцінки профвідбору для різних професійних груп.

Згідно наказу МОЗ України № 263/121 "Про затвердження Переліку робіт, де є потреба в професійному доборі" від 23 вересня 1994 р., затверджено психофізіологічні показники для професійного добору працюючих на залізниці електромонтерів пункт 5 "Роботи по обслуговуванню діючої електроустановки напругою до і вище 1000 В та виконання в них оперативних переключень, налагоджувальних, монтажних робіт та високовольтних випробувань, роботи під напругою в електроустановках до і вище 1000 В, роботи пов'язані з діючими енергетичним обладнанням".

Об'єкти і методи дослідження

В проведеному нами дослідженні ми ставили за мету відібрати оптимальні методи діагностики ПВЯ і побудувати психофізіологічний еталон професії (ПЕП) електромонтера, тобто визначити необхідний рівень розвитку ПВЯ і межі допустимих відхилень рівня розвитку психофізіологічних якостей в реальному профілі працівника (РПП) чи претендента від ПЕП. Порівняння двох профілів – реального та еталона - дозволяє прийняти обґрунтоване рішення про професійну психофізіологічну придатність, тобто ми отримуємо достовірні критерії оцінки психофізіологічних якостей для профвідбору.

На першому етапі були відібрані методики дослідження професійно важливих якостей електромонтерів, які з достатньою достовірністю забезпечили б адекватність оцінки:

1. Оцінка нейродинамічних якостей.
 - 1.1. Методика оцінки рухливості нервових процесів.
 - 1.2. Методика оцінки сили нервових процесів.
 - 1.3. Методика оцінки врівноваженості нервових процесів.
 - 1.4. Методика оцінки сенсомоторних реакцій.
2. Оцінка атенційних (сенсоперцептивних) якостей.
 - 2.1. Методика оцінки стійкості уваги.
 - 2.2. Методика оцінки переключення уваги.
 - 2.3. Методика оцінки емоційної стійкості.
3. Оцінка мнемічних якостей.
 - 3.1. Методика оцінки зорової пам'яті.
 - 3.2. Методика оцінки зорової пам'яті, просторового сприйняття.
Тест Бентона.
 - 3.3. Методика оцінки слухової пам'яті .
4. Оцінка особистісної та реактивної тривожності. Тест Спілбергера RX – 1, RX – 2.

Другим етапом роботи був вибір електромонтерів з відносно високим (група "А") і відносно низьким (група "Б") рівнями професійної успішності. Представники цих груп є типічними для основної маси працюючих в даній професії по віку, професійному стажу, рівню освіти.

Професійну успішність (ПУ) визначали по 12-бальній системі по іншим, не

психофізіологічним критеріям, таким, як відсутність недоліків в роботі, браку, порушень трудової дисципліни і т. інш., наявність оголошених подяк, раціоналізаторських пропозицій, ініціативи, компетентності, відповідальності, зразкового відношення до своїх обов'язків і т.д. До групи „А” була відібрана група професійно успішних електромонтерів з показниками професійної успішності від 9 до 12 –и балів в кількості 20 осіб.

В групу „Б” були відібрані працівники, неуспішність діяльності яких не викликає сумнівів за тими самими критеріями, з показниками професійної успішності від 0 до 4 –х балів в кількості 20 осіб.

Результати та їх обговорення

Оптимальний рівень розвитку ПВЯ ми знаходили шляхом побудови усереднених профілів результатів працівників обох груп.

Спочатку визначили середні арифметичні кращих результатів по кожній методиці окремо серед працівників групи „А” і серед працівників групи „Б”, а потім знайшли спільні середні арифметичні, що відповідають критеріями оптимальної психофізіологічної готовності (ПЕП) до електромонтера і побудували ПЕП.

Таким чином ПЕП набуває кількісної характеристики і дозволяє нам порівнювати два профілі – реальний та еталон, що дає можливість визначити ступінь придатності претендента (РПП), використовуючи в якості критеріїв рівень адекватності двох профілів.

Порівняння двох профілів дозволяє побачити перевищення оптимального рівня розвитку ПФЯ в РПП над вимогами ПЕП, що також в деяких випадках є сигналом про те, що працівник „переріс” свою професію, отже в нього знижується інтерес до роботи і рівень мотивації, а це в певних ситуаціях може призвести до збою в роботі.

Висновки

Проведені дослідження дозволили встановити критерії для оцінки психо-

фізіологічної відповідності електромонтерів:

1. Латентний період простої сенсомоторної реакції - понад 360 м/с.
 2. Рухливість нервових процесів за рівнем помилок в % (диференційована зорово-моторна реакція вибору з трьох альтернатив) - більше 24%.
 3. Врівноваженість нервових процесів за показниками оцінки реакції на об'єкт, що рухається – точність не менше 24%.
 4. Показник стійкості уваги – більше – 40с.
 5. Показник швидкості переключення уваги – не більше 220с.
 6. Показник емоційної стійкості – не більше 90с.,
- Показник часу виконання завдання – не більше 350с.
7. Показник зорової пам'яті – не менше 4.
 8. Показник слухової пам'яті – не менше 3.
 9. Показник по тесту Бентона – не менше 5.
 10. Показники реактивної тривожності RX-1 та особистісної тривожності RX-2 – не більше 45 балів.

Література

1. Межотраслевые методические рекомендации по психофизиологическому профессиональному отбору. Свердловск, 1978
2. Методичні рекомендації щодо видів і порядку проведення психофізіологічних обстежень і добору працівників локомотивних бригад. Київ, 2004.
3. Псядло Е.М., Нетудихатка О.Ю. Методичні рекомендації: Визначення професійно важливих якостей операторів . Київ, 2004
4. Псядло Э.М., Палатник Г.Е. Метод определения профессионально важных качеств личности.// Информлисток ОЦНТИ, М 91-095, Одесса, 1991.
5. Единые методические указания по

- проведению психофизиологического профессионального отбора работников локомотивных бригад. Москва, 1989.
6. Макаренко М.В. Основы професійного відбору військових спеціалістів та методики вивчення індивідуальних психофізіологічних відмінностей між людьми . Київ, 2006.
 7. Зинченко Т.П., Фрумкин А.А. Автоматизированная система профессиональной психодиагностики // Психологические исследования: Сборник научных и методических материалов. Вып. 1. СПб., 1997.
 8. Зинченко Т.П., Фрумкин А.А, Винокуров Л.В. Адаптационный синдром и профессиональная психодиагностика// Там же. Вып. 2. СПб., 1999.
 9. Зинченко Т.П., Фрумкин А.А., Горбунова Е.В. Образ профессии как один из важнейших факторов успешности профессиональной деятельности // Там же. Вып. 2. СПб., 1999.
 10. Сергеев С.С., Сараева В.Е. Автоматизированная система психологического профотбора поездных диспетчеров // Там же. Вып. 1. СПб., 1997.
 11. Шулер Х. Отбор персонала // Иностранная психология. 1994.Т. 2, N1(3).

Резюме

ПОСТРОЕНИЕ ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКОГО ЭТАЛОНА ПРОФЕССИИ ЭЛЕКТРОМОНТЕРА

Думский В.П., Петровская Л.А., Хома Л.А., Садженица Л.Я.

В работе акцентируется внимание на то, что в условиях дальнейшей интенсификации железнодорожного транспорта надежности человеческого фактора уделяется все больше внимания.

Опыт профессионального отбора, проводимого в лаборатории психофизиологии и гигиены труда СЕС на Львовской железной дороге, и результаты психофизиологических тестирований профессионально важных качеств электромонтеров позволяют с достаточной вероятностью прогнозировать успешность и надежность работы, а также эффективность и целесообразность обучения.

Summary

CONSTRUCTION OF THE PSYCHOPHYSIOLOGICAL STANDAPD OF A TRADE ELECTRICAL ENGINEER

Dumskiy V.P., Petrovska L.O., Khoma L.A., Sadzhanutsia L.Ya.

The attention in the work is concentrated on the fact, that under conditions of further intensification of railway transport the reliability of the human element becomes the factor of growing importance and is more and more attended.

The experience of the professional selection, that which is held in the Laboratory of labour psychophysiology and hygiene at the Sanitary-Epidemiological Station of Lviv Railway, and physiological examinations demonstrates, that the vocational choice for the key professions on railway transport determines with a great extent of probability the successfulness and reliability of the electrical engineers.

Впервые поступила в редакцию 23.05.2008 г. Рекомендована к печати на заседании ученого совета НИИ медицины транспорта (протокол № 3 от 29.05.2008 г.).